

การพัฒนารูปแบบการพยาบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความปวด ในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้อง

โสมสุดากรณ์ เสตะวัน พย.บ.*

บทคัดย่อ

การจัดการความปวดหลังผ่าตัดช่องท้องเป็นสิ่งสำคัญต่อการฟื้นตัวและป้องกันภาวะแทรกซ้อน แต่ยังคงขาดแนวปฏิบัติที่เป็นระบบสำหรับโรงพยาบาลชุมชนในประเทศไทย การวิจัยเชิงปฏิบัติการนี้ จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพยาบาลเพื่อจัดการความปวดในบริบทดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้อง 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุม ($n = 15$) และกลุ่มทดลอง ($n = 15$) และบุคลากรทางการแพทย์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 คน ณ โรงพยาบาลทองผาภูมิ เครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยรูปแบบการพยาบาล แบบประเมินความปวด (VAS) และแนวทางการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและ Independent t-test

ผลการวิจัย: ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การประเมินความปวด 2) การใช้วิธีที่ไม่ใช่ยา 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยและครอบครัว และ 4) การติดตามและประเมินซ้ำ กลุ่มทดลองมีคะแนนความปวดเฉลี่ย (Mean = 3.82, S.D. = 2.66) อยู่ในระดับเล็กน้อย ซึ่งต่ำกว่ากลุ่มควบคุมที่มีคะแนนความปวดระดับปานกลาง (Mean = 5.55, S.D. = 1.43) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่ารูปแบบการพยาบาลที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลในการลดระดับความปวดหลังผ่าตัด และเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับบริบทโรงพยาบาลชุมชนจากการเน้นวิธีที่ไม่ใช่ยาเป็นหลัก ดังนั้น รูปแบบนี้จึงสามารถใช้เป็นแนวปฏิบัติเพื่อยกระดับคุณภาพการดูแลและส่งเสริมการฟื้นตัวของผู้ป่วยได้

คำสำคัญ: รูปแบบทางการพยาบาล การจัดการความปวด การผ่าตัดช่องท้อง

*พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลทองผาภูมิ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี

Corresponding author E-mail: somsudakorn@hotmail.com

วันที่รับ (received) 2 เม.ย. 2568 วันที่แก้ไขเสร็จ (revised) 15 ก.ย. 2568 วันที่ตอบรับ (accepted) 20 ต.ค. 2568

Development of a Nursing Model Affecting the Effectiveness of Pain Management in Post-Abdominal Surgery Patients

Somsudakorn Setawan B.N.S.*

Abstract

Effective management of postoperative abdominal pain is crucial for patient recovery and the prevention of complications. Despite its significance, there is a lack of systematic guidelines for community hospitals in Thailand. This action research aims to develop and evaluate the efficacy of a nursing model specifically designed for pain management in this context. The study sample consisted of 30 patients who underwent abdominal surgery, divided into a control group (n=15) and an experimental group (n=15), along with 18 key medical personnel informants at Thong Pha Phum Hospital. The research instruments employed included a nursing model, a pain assessment form (VAS), and a group discussion guide. Data analysis was performed using descriptive statistics and the Independent t-test.

Results: The research findings reveal that the developed model consists of four primary components: 1) pain assessment, 2) non-pharmacological methods, 3) promotion of patient and family participation, and 4) monitoring and reassessment. The experimental group demonstrated an average pain score (Mean = 3.82, S.D. = 2.66) within the mild range, which was significantly lower than the control group's moderate pain score (Mean = 5.55, S.D. = 1.43) ($p < .05$). These results indicate that the developed nursing model is effective in reducing postoperative pain levels and is particularly well-suited for community hospital settings due to its emphasis on non-pharmacological approaches. Consequently, this model can serve as a guideline to enhance the quality of care and facilitate patient recovery.

Keywords: nursing practice model, pain management, abdominal surgery

---

*Registered Nurse, Professional Level, Thong Pha Phum Hospital, Kanchanaburi Provincial Public Health Office
Corresponding author E-mail: somsudakorn@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การผ่าตัดช่วยรักษาชีวิตในหลากหลายกรณี เช่น การผ่าตัดรักษาโรคมะเร็ง การเปลี่ยนถ่ายอวัยวะ และการผ่าตัดเพื่อฟื้นฟูโครงสร้างร่างกายที่ผิดปกติ¹ การผ่าตัดมีบทบาทในการเพิ่มคุณภาพชีวิต ลดความทุกข์ทรมานของผู้ป่วย และมีความเชื่อมโยงกับบริบททางเลือก เช่น การศัลยกรรมเพื่อความงาม อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการผ่าตัดจะมีประโยชน์อย่างมากต่อการรักษา แต่ผลข้างเคียงที่หลีกเลี่ยงได้ยากคือความปวดหลังผ่าตัด ซึ่งเป็นอาการที่พบได้ในผู้ป่วยส่วนใหญ่ ความปวดหลังผ่าตัดโดยเฉพาะหลังการผ่าตัดช่องท้อง ส่วนใหญ่มักเป็น Nociceptive pain ซึ่งเกิดจากการกระตุ้นตัวรับความรู้สึกปวดในเนื้อเยื่อที่ถูกทำลาย โดยเฉพาะในรูปแบบของ Somatic pain ซึ่งเป็นความปวดที่สามารถระบุตำแหน่งได้ชัดเจน มักเกิดจากบริเวณผิวหนัง กล้ามเนื้อ และเนื้อเยื่อส่วนลึกบริเวณแผลผ่าตัด² ความปวดประเภทนี้ ไม่เพียงส่งผลต่อความรู้สึกไม่สบายของผู้ป่วยเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบต่อกระบวนการฟื้นฟูร่างกาย ความร่วมมือในการรักษา และภาวะทางจิตใจของผู้ป่วยอีกด้วย องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้เน้นย้ำว่า การเข้าถึงการผ่าตัดที่มีคุณภาพและปลอดภัย ควรครอบคลุมถึงระบบการดูแลและจัดการความปวดอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อลดความทุกข์ทรมาน ลดอัตราการเกิดภาวะแทรกซ้อน และส่งเสริมการฟื้นตัวของผู้ป่วยให้สมบูรณ์ที่สุด² ด้วยเหตุนี้ การประเมินและควบคุมความปวดหลังผ่าตัดอย่างเหมาะสมจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ไม่อาจละเลยในการพัฒนาระบบบริการสุขภาพทั้งในระดับโรงพยาบาลและระดับนโยบายสาธารณสุข

ความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องเป็น Nociceptive pain ประเภท Somatic pain ที่เกิดจากการกระตุ้นตัวรับความรู้สึกปวดในเนื้อเยื่อที่ถูกทำลายจากการผ่าตัด ซึ่งสามารถระบุตำแหน่งได้ชัดเจนบริเวณแผลผ่าตัด ความเข้มข้นของความปวด (Intensity of pain) มักอยู่ในระดับปานกลางถึงรุนแรง โดยเฉพาะใน 24-72 ชั่วโมงแรกหลังผ่าตัด³ ดังนั้น การจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องเป็นส่วนสำคัญของการดูแลผู้ป่วย เนื่องจากความปวดหลังผ่าตัดอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของร่างกายและจิตใจ หากไม่ได้รับการจัดการที่เหมาะสม ความปวดอาจนำไปสู่ภาวะแทรกซ้อน เช่น การเคลื่อนไหวล่าช้า การติดเชื้อ ภาวะปอดแฟบ⁴ รวมถึงเพิ่มระยะเวลาการรักษาในโรงพยาบาลและค่าใช้จ่ายทางการแพทย์⁵ จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (WHO) การจัดการความปวดที่มีประสิทธิภาพควรอาศัยแนวทางแบบองค์รวมที่คำนึงถึงทั้งการใช้ยา เทคนิคทางกายภาพบำบัด และการสนับสนุนทางจิตสังคม⁶ ในบริบทของประเทศไทย การจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดยังคงเผชิญความท้าทายจากทรัพยากรที่จำกัดและความหลากหลายในระดับการให้บริการของบุคลากรทางการแพทย์

ปัจจุบันการผ่าตัดสามารถจำแนกได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่แตกต่างกัน ได้แก่ 1) การจำแนกตามความเร่งด่วน เช่น การผ่าตัดฉุกเฉิน การผ่าตัดเร่งด่วน 2) การจำแนกตามวัตถุประสงค์ เช่น การผ่าตัดเพื่อการวินิจฉัย การผ่าตัดเพื่อการรักษา 3) การจำแนกตามเทคนิค เช่น การผ่าตัดแบบเปิด (Open surgery) การผ่าตัดแบบส่องกล้อง (Laparoscopic surgery) และ 4) การจำแนกตามระบบอวัยวะ เช่น การผ่าตัดหัวใจและหลอดเลือด การผ่าตัดสมอง⁷ เป็นต้น การจำแนกประเภทเหล่านี้ มีบทบาทสำคัญในการวางแผนการรักษา และการบริหารจัดการทรัพยากรทางการแพทย์อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยตามลักษณะของการผ่าตัดได้อย่างเหมาะสม หนึ่งในอาการที่พบได้บ่อยและมีความสำคัญทางคลินิกคือการผ่าตัดช่องท้อง ซึ่งเป็นหัตถการที่เกี่ยวข้องกับการรบกวนเนื้อเยื่อในระดับลึก ส่งผลให้ผู้ป่วยหลังผ่าตัดมักประสบกับภาวะความปวดแบบ Nociceptive pain โดยเฉพาะในลักษณะของ Somatic pain ซึ่งเป็นความปวดที่เกิดจากเนื้อเยื่อของร่างกาย เช่น กล้ามเนื้อ ผิวหนัง หรือเยื่อช่องท้อง สามารถระบุตำแหน่งได้ชัดเจน ความปวดลักษณะนี้ไม่เพียงส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย⁶ แต่ยังมีผลกระทบต่อระยะเวลาการฟื้นตัว ความร่วมมือในการทำกิจกรรมหลังผ่าตัดและลดอัตราการกลับมารักษาซ้ำในบางกรณี

จำนวนถึง 5,068 คน โดยเป็นผู้ผ่าตัดช่องท้องจำนวน 767 คน ซึ่งพบว่าจากข้อจำกัดในหลายด้านในเชิงปฏิบัติ ส่งผลให้ยังมีผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บปวดภายหลังการผ่าตัดที่ต้องการการจัดการความปวดให้ลดลง

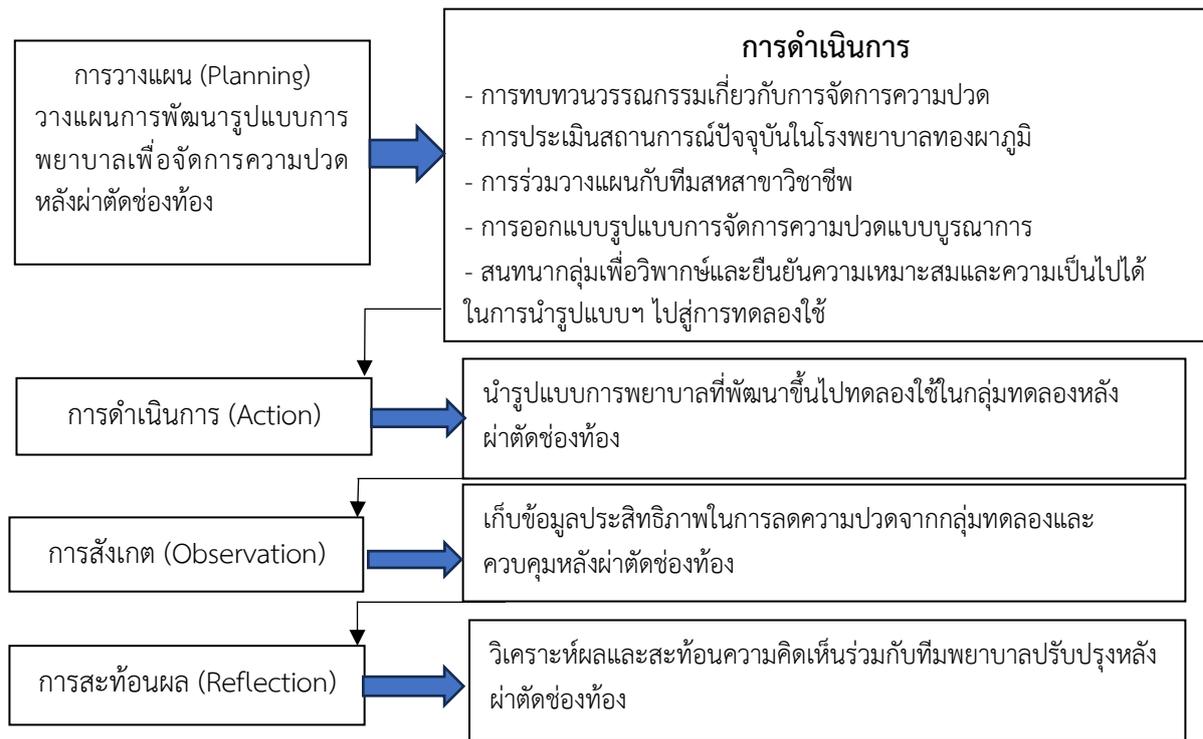
จากความสำคัญของการผ่าตัดช่องท้องเพื่อรักษาอาการ และบทบาทของการพยาบาลในการจัดการความปวดภายหลังการผ่าตัด การวิจัยครั้งนี้จึงมีความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการความปวดที่เป็นระบบและเหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลชุมชน โดยในงานวิจัยนี้ ประสิทธิภาพการจัดการความปวด หมายถึง ความสามารถของรูปแบบทางการพยาบาลที่พัฒนาขึ้นในการลดระดับความปวดของผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ วัดจาก คะแนนความปวดด้วยมาตรวัด Visual Analog Scale (VAS) การลดความปวดในบริบทของการพักผ่อน การเคลื่อนไหว และการทำกิจกรรมหลังผ่าตัด รวมทั้งการประเมินความต่อเนื่องของการติดตามความปวดและการตอบสนองต่อการดูแลแบบไม่ใช้ยา ซึ่งสะท้อนถึงการฟื้นตัวที่ดีขึ้นของผู้ป่วยภายหลังการผ่าตัดอย่างเป็นรูปธรรม เหมาะสมกับบริบทของโรงพยาบาลชุมชน และสามารถนำไปใช้ได้จริงในการปฏิบัติ เพื่อลดความปวดและส่งเสริมการฟื้นตัวของผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบทางการพยาบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิ
2. เพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบทางการพยาบาลที่พัฒนาขึ้นในการจัดการความปวดของผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้อง
3. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความปวดของผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องระหว่างกลุ่มที่ได้รับการดูแลด้วยรูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ของ Kemmis & McTaggart¹⁰ เป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการ และใช้แนวคิดการจัดการความปวดแบบไม่ใช้ยาของ Melzack & Wall⁸ เป็นกรอบแนวคิดเชิงเนื้อหาในการนำเสนอกรอบการวิจัย โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการควบคุมประตูความปวด (Gate control theory of pain) ซึ่งอธิบายว่าความปวดไม่ได้เกิดจากสัญญาณชีวภาพเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับผลกระทบของระบบประสาทส่วนกลาง โดยไขสันหลังทำหน้าที่เสมือน “ประตู (Gate)” ที่เปิดหรือปิดต่อสัญญาณความปวดจากเส้นประสาทส่วนปลาย การกระตุ้นเส้นใยรับความรู้สึกชนิดไม่เจ็บปวด (A-beta) เช่น การสัมผัส สูด การประคบอุ่น-เย็น หรือการเคลื่อนไหว สามารถปิดประตูความปวดและลดการส่งสัญญาณไปยังสมองได้ แนวคิดนี้สนับสนุนการใช้วิธีไม่ใช้ยา เช่น การประคบ การจัดทำที่สบาย การหายใจเข้าและลึก การเบี่ยงเบนความสนใจ และการส่งเสริมสภาวะจิตใจที่สงบ เพื่อช่วยลดความปวดควบคู่กับการประเมินและดูแลแบบองค์รวมดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยนี้มีจำนวน 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทองผาภูมิในปี พ.ศ. 2568 จำนวน 423 คน และบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลทองผาภูมิ จำนวน 18 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ 1 คือ ผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทองผาภูมิ จำนวน 30 คน จำแนกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ได้รับการดูแลตามปกติ 15 คน และกลุ่มที่ได้รับการดูแลโดยใช้รูปแบบทางการพยาบาลที่ถูกพัฒนาขึ้น จำนวน 15 คน โดยเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามบริบทของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมุ่งเน้นการทำงานร่วมกับผู้ป่วยจำนวนหนึ่งเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางปฏิบัติ การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ 30 คน (กลุ่มละ 15 คน) ถือว่ามีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการสังเกตผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลงในบริบทของหอผู้ป่วยเฉพาะแห่ง โดยกำหนดคุณสมบัติตามเกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์คัดเข้า

1. เป็นผู้ป่วยทั้งเพศชายและเพศหญิงอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ที่เข้ารับการรักษาผ่าตัดช่องท้องในโรงพยาบาลทองผาภูมิในช่วงเวลาการวิจัยในแบบการผ่าตัดช่องท้องแบบไม่ซับซ้อน (Minor abdominal surgery)
2. เป็นผู้ที่มีสติรู้ตัวเข้าร่วมโครงการวิจัย
3. เป็นผู้ที่สามารถสื่อสารและเข้าใจในภาษาไทย และไม่มีอาการบกพร่องทางการมองเห็น

เกณฑ์คัดออก

1. ผู้ป่วยมีอาการรุนแรงจนไม่สามารถให้ข้อมูลได้ หรือ
2. ผู้ป่วยไม่ประสงค์เข้าร่วมโครงการวิจัยต่อ

กลุ่มตัวอย่างที่ 2 คือ บุคลากรทางการแพทย์พยาบาลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 18 คน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) โดยกำหนดคุณสมบัติเป็นผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการดูแลผู้ป่วยหลังผ่าตัด และมีประสบการณ์การทำงานไม่น้อยกว่า 3 ปี เพื่อให้ได้กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกสำหรับการพัฒนารูปแบบการพยาบาลได้อย่างครอบคลุม ประกอบด้วย พยาบาลจากตึกศัลยกรรม ศัลยกรรมกระดูกและข้อ ห้องผ่าตัด และวิสัญญีพยาบาล

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการภายใต้กรอบจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยภายหลังได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี ตามหนังสือรับรองลำดับที่ 63/2567 ลงวันที่ 17 ธันวาคม 2567

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามสำหรับประเมินระดับความปวดของผู้ป่วย โดยใช้ Visual Analog Scale (VAS) แบบ 10 ระดับตามหลักการของ Huskisson¹² ซึ่งเป็นมาตรวัดที่ให้ผู้ป่วยประเมินความปวดของตนเอง โดยเลือกจากระดับคะแนน 0 ถึง 10 โดยมีค่ากำกับที่ปลายทั้งสองข้างของมาตรวัดเพื่อแสดงขอบเขตของความรู้สึก คือ 0 หมายถึง ไม่ปวดเลย และ 10 หมายถึง ปวดรุนแรงที่สุดเท่าที่จะจินตนาการได้ การให้คะแนนเป็นตัวเลขที่ชัดเจนนี้ ช่วยให้สามารถวัดและเปรียบเทียบระดับความปวดได้อย่างเป็นรูปธรรม
2. รูปแบบทางการพยาบาลซึ่งพัฒนาโดยใช้แนวคิดของ Melzack & Wall⁸ และหลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการจัดการความปวดหลังผ่าตัด
3. แบบสนทนากลุ่มเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนารูปแบบทางการพยาบาลที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยแนวคำถามปลายเปิดจำนวน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) สถานการณ์และปัญหาปัจจุบันในการจัดการความปวดหลังผ่าตัด (2) ความคิดเห็นต่อร่างรูปแบบการพยาบาลที่ผู้วิจัยนำเสนอ (3) อุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้นและแนวทางแก้ไข และ (4) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงรูปแบบให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยดำเนินการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยการนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพยาบาล ผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ และผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพ จากนั้นนำคะแนนไปวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยกำหนดคะแนนมากกว่า 0.50 ถือว่ามีความตรงเชิงเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้พบว่าทุกข้อคำถามมีค่าสูงกว่าเกณฑ์ สำหรับค่าความเที่ยง (Reliability) มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.865 แสดงว่าเครื่องมือวิจัยมีคุณภาพ และมีค่าความเชื่อมั่นในระดับสูง จากนั้นนำไปวิพากษ์ในการสนทนากลุ่มกับผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์หรือทางการพยาบาล จำนวน 7 คน เพื่อยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำมาใช้ โดยผลจากการสนทนากลุ่มพบว่า รูปแบบทางการพยาบาลในงานวิจัยนี้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การประเมินโดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาใน 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) ความสอดคล้องกับหลักการพยาบาลและทฤษฎี (Theoretical consistency) (2) ความชัดเจนของกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน

(Clarity of activities) (3) ความเหมาะสมกับบริบทและทรัพยากรของโรงพยาบาลชุมชน (Contextual appropriateness) และ (4) ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของบุคลากร (Practical feasibility) โดยผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นผ่านเกณฑ์การประเมินในทุกมิติ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้ผู้เข้ารับการรักษาเป็นผู้ตอบเองเพื่อประเมินความปวดจากการผ่าตัดช่องท้องของกลุ่มทดลอง ภายหลังจากการใช้รูปแบบทางการพยาบาลเพื่อจัดการความปวดที่ถูกพัฒนาขึ้นของโรงพยาบาลทองผาภูมิ โดยเป็นการประเมินภายหลังจากการผ่าตัดผ่านไป 48 - 72 ชม.

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เช่น ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อสรุปข้อมูลพื้นฐานเพื่อประเมินความเหมาะสมของการเลือกใช้สถิติ ผู้วิจัยตรวจสอบการกระจายของข้อมูลด้วยค่า Skewness และ Kurtosis โดยใช้เกณฑ์ยอมรับตาม Polit and Beck¹³ จากนั้น ทำการทดสอบความเป็นปกติด้วย Shapiro-Wilk test ผลพบว่า ข้อมูลในทั้งสองกลุ่มมีการแจกแจงแบบปกติ ($p > 0.05$) จึงใช้ Independent t-test ในการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่ม เพื่อเปรียบเทียบระดับความปวดของผู้ป่วยก่อนและหลังการใช้รูปแบบการพยาบาลที่ถูกพัฒนาขึ้น โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ยจากคะแนนที่วัดได้ตามหลักการของ Jensen, et al.¹⁴ ดังนี้

คะแนน	การแปลความ
7.50 – 10.00	หมายถึง ปวดรุนแรง
4.50 – 7.49	หมายถึง ปวดปานกลาง
2.50 – 4.49	หมายถึง ปวดเล็กน้อย
0.00 – 2.49	หมายถึง ไม่มีความปวด

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบทางการพยาบาลที่พัฒนาใหม่ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิ ที่ไม่เน้นการใช้ยา 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การประเมินความปวด (Pain Assessment) โดยใช้มาตรวัดระดับความปวด (Pain scale) Visual Analog Scale (VAS) ตามหลักการของ Huskisson¹⁰ เพื่อประเมินลักษณะของความปวด (ตำแหน่ง ระดับความรุนแรง ลักษณะของความปวด) ประเมินปัจจัยที่มีผลต่อความปวด เช่น ภาวะทางอารมณ์ โรคประจำตัว การตอบสนองของร่างกายและติดตามความปวดอย่างต่อเนื่องทุก 2 - 4 ชั่วโมง ตามแนวทางของโรงพยาบาลทั้งนี้ สิ่งที่รูปแบบใหม่เน้นย้ำเพิ่มเติมคือการประเมินความปวดในเชิงคุณภาพและเชิงหน้าที่ (Qualitative and functional assessment) โดยส่งเสริมให้พยาบาลซักถามถึงผลกระทบของความปวดต่อการฟื้นตัวโดยตรง เช่น “ความปวดรบกวนการหายใจเข้าลึกๆ หรือการไอหรือไม่” และ “ระดับความปวดที่ยอมรับได้เพื่อให้สามารถลุกนั่งหรือพลิกตะแคงตัวได้คือเท่าไร” การประเมินลักษณะนี้ช่วยให้สามารถตั้งเป้าหมายการจัดการความปวดที่สอดคล้องกับการฟื้นฟูร่างกายของผู้ป่วยแต่ละราย (Patient-centered functional goals) ได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. การใช้เทคนิคผ่อนคลาย (Relaxation techniques) เช่น การหายใจลึก การทำสมาธิ การประคบร้อนหรือเย็น (ขึ้นอยู่กับข้อบ่งชี้ของแพทย์) การใช้ดนตรีบำบัด (Music therapy) เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยกลุ่มทดลองผ่อนคลาย และการเปลี่ยนอิริยาบถอย่างเหมาะสมเพื่อลดแรงกดที่แผลผ่าตัด โดยมีขั้นตอนในแต่ละวิธีการดังนี้

2.1 การหายใจลึก (Deep breathing exercise) ให้ผู้ป่วยนอนหรือนั่งในท่าสบาย สูดลมหายใจเข้าลึกทางจมูกนับ 1-4 กลั้นหายใจ 1-2 วินาที และผ่อนลมหายใจออกทางปากนับ 1-6 ทำซ้ำ 5-10 รอบ วันละ 3 ครั้ง เพื่อช่วยลดความตึงเครียดของกล้ามเนื้อและบรรเทาความปวด

2.2 การทำสมาธิ (Meditation) โดยใช้เทคนิคการกำหนดลมหายใจและการรับรู้ปัจจุบันขณะ ใช้เวลาครั้งละ 10-15 นาที วันละ 2 ครั้ง เพื่อลดความวิตกกังวลและเพิ่มการควบคุมความรู้สึกปวด

2.3 การประคบร้อนหรือเย็น (ตามข้อบ่งชี้ของแพทย์) บริเวณรอบแผลผ่าตัด ครั้งละ 15-20 นาที ทุก 4-6 ชั่วโมง เพื่อช่วยลดการอักเสบและบรรเทาความปวด

2.4 การใช้ดนตรีบำบัด (Music therapy) ให้ผู้ป่วยฟังเพลงจังหวะช้า ทำนองผ่อนคลาย ครั้งละ 20-30 นาที วันละ 2-3 ครั้ง เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจจากความปวด

2.5 การเปลี่ยนอิริยาบถอย่างเหมาะสม เช่น การนอนตะแคงโดยมีหมอนหนุนใต้ท้องหรือเข้าเพื่อหลีกเลี่ยงแรงกดบริเวณแผลผ่าตัด ปรับทุก 2 ชั่วโมง เพื่อป้องกันการกดทับและลดความปวดจากแรงดึงของเนื้อเยื่อ

3. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยและครอบครัว (Promoting the participation of patients and families) โดยให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการความปวด เพื่อให้ผู้ป่วยเข้าใจและให้ความร่วมมือ แนะนำเทคนิคการควบคุมความปวดด้วยตนเอง เช่น การหายใจลึก การใช้หมอนรองแผลขณะไอหรือจามเป็นต้นและสนับสนุนทางจิตใจและอารมณ์ ลดความวิตกกังวลซึ่งอาจทำให้ผู้ป่วยรู้สึกปวดมากขึ้น

4. การติดตามผล/ประเมินซ้ำ (Follow-up & reassessment) โดยประเมินระดับความปวดหลังให้การพยาบาล ปรับแผนการดูแลตามความจำเป็น บันทึกข้อมูลและสื่อสารกับทีมสุขภาพเพื่อการดูแลที่มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 1 การกำกับกิจกรรมและช่วงเวลาดำเนินการหลักของรูปแบบการจัดการความปวดหลังผ่าตัดช่องท้อง

ขั้นตอน	ช่วงเวลาดำเนินการหลัก
1. การประเมินความปวด	ทันทีหลังพ้นจากยาสลบ/ยาชา ทุก 2-4 ชม. ก่อน/หลังกิจกรรม
2. การใช้วิธีที่ไม่ใช้ยา	เริ่มทันทีเมื่อรู้สึกตัวดี ทุก 2-4 ชม. ก่อนกิจกรรมกระตุ้นความปวด
3. การมีส่วนร่วมของผู้ป่วยและครอบครัว	หลังฟื้นสติ วันแรกหลังผ่าตัด สม่ำเสมอระหว่างพักฟื้น
4. การติดตามผลและประเมินซ้ำ	หลังกิจกรรมบรรเทาปวด ทุก 2-4 ชม. ก่อนเปลี่ยนแผนดูแล

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่ม พบว่า พยาบาลและบุคลากรที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความปวดหลังผ่าตัดช่องท้องอย่างเป็นระบบ เห็นความจำเป็นของการมีแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งการประเมิน การใช้วิธีที่ไม่ใช้ยา และการสื่อสารร่วมกันในทีมสหสาขาวิชาชีพ สะท้อนจากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูล เช่น

“ก่อนหน้านี้เราประเมินความปวดไม่เป็นระบบ บางครั้งก็ถามแค่คนไข้บอกว่าปวดหรือไม่ปวด แต่ไม่มีการใช้สเกลชัดเจน ทำให้การให้ยาหรือการดูแลต่อเนื่อง” (F1,1,12)

“พอมีแนวปฏิบัติที่เน้นวิธีไม่ใช้ยาร่วมด้วย เช่น การสอนหายใจลึก การใช้หมอนกอดเวลาลุกหรือไอ คนไข้บอกว่าปวดน้อยลง แล้วก็กล้าขยับตัวมากขึ้น” (F1,2,25)

“แนวปฏิบัติใหม่ช่วยให้ทีมทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เรารู้เลยว่าช่วงไหนใครต้องประเมินความปวด ใครต้องให้ยา หรือใช้วิธีผ่อนคลายอื่น ๆ ทำให้ดูแลผู้ป่วยได้ต่อเนื่องกว่าเดิม” (F2,1,8)

การยืนยันความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบทางการพยาบาลฯ มาใช้ดำเนินการผ่านการสนทนากลุ่มและการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่ารูปแบบทางการพยาบาลที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมาก (Mean = 4.71, S.D. = 0.49) และมีความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติในระดับมากที่สุด (Mean = 4.86, S.D. = 0.38) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบดังกล่าวมีความถูกต้องทั้งในเชิงทฤษฎีและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของโรงพยาบาลชุมชน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป พบว่า กลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิ ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 66.33 และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ร้อยละ 40.00 ส่วนใหญ่มีน้ำหนักปกติ (50 - 69 กก.) ร้อยละ 50.00 ในด้านการศึกษา พบว่า ส่วนมากมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 43.33 และมีสถานภาพสมรสร้อยละ 40.00 และมีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 40.00

ประสิทธิภาพการจัดการความปวดหลังผ่าตัดช่องท้องของกลุ่มผู้ป่วยที่ใช้รูปแบบทางการพยาบาลแบบปกติทั่วไปซึ่งเป็นการใช้ยา โดยผู้เข้ารับการผ่าตัดช่องท้องมีความปวดภายหลังการจัดการอยู่ในระดับปานกลาง (Mean = 5.55, S.D. = 1.43) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความปวดในช่วงเวลาต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean = 5.61, S.D. = 1.34) รองลงมา คือ ความปวดในบริบทของการดูแลหลังผ่าตัด (Mean = 5.54, S.D. = 1.55) และความปวดในสภาวะทั่วไป (Mean = 5.50, S.D. = 1.40) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการจัดการความปวดหลังผ่าตัดช่องท้อง ของกลุ่มผู้ป่วยที่ใช้รูปแบบทางการพยาบาลแบบปกติทั่วไป

รายการประเมิน	คะแนน		
	Mean	S.D.	การแปลผล
ความปวดในสภาวะทั่วไป			
1. ความปวดที่รู้สึกในขณะที่ประเมิน	5.56	1.54	ปวดปานกลาง
2. ความปวดบริเวณแผลผ่าตัดขณะพักนอน	5.16	0.98	ปวดปานกลาง
3. ความปวดบริเวณแผลผ่าตัดขณะเคลื่อนไหวเล็กน้อย (เช่น การขยับตัวบนเตียง)	5.60	1.65	ปวดปานกลาง
4. ความปวดขณะทำกิจกรรมเช่นการลุกนั่งหรือเดินครั้งแรกหลังการผ่าตัด	5.70	1.41	ปวดปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	5.50	1.40	ปวดปานกลาง
ความปวดในบริบทของการดูแลหลังผ่าตัด			
1. ความปวดขณะพยาบาลเปลี่ยนผ้าปิดแผลหรือขณะทำแผล	5.23	1.50	ปวดปานกลาง
2. ความปวดขณะไอหรือจาม	6.63	2.18	ปวดปานกลาง
3. ความปวดขณะรับประทานอาหารหรือน้ำ	4.86	0.93	ปวดปานกลาง
4. ระดับความปวดที่รบกวนการนอนหลับในคืนที่ผ่านมา	5.46	1.56	ปวดปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	5.54	1.54	ปวดปานกลาง
ความปวดในช่วงเวลาต่าง ๆ			
1. ความปวดที่รู้สึกในตอนเช้าหลังตื่นนอน	5.56	1.35	ปวดปานกลาง
2. ความปวดที่รู้สึกในช่วงเย็นหลังจากทำกิจกรรมประจำวัน	5.66	1.32	ปวดปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	5.61	1.33	ปวดปานกลาง
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	5.55	1.42	ปวดปานกลาง

ความปวดหลังผ่าตัดช่องท้องของกลุ่มที่ใช้รูปแบบทางการพยาบาลที่ถูกพัฒนาขึ้นในภาพรวมมีความปวดเล็กน้อย (Mean = 3.82, S.D. = 2.65) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ความปวดในสภาวะทั่วไปมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (Mean = 4.09, S.D. = 2.47) รองลงมาคือ ความปวดในบริบทของการดูแลหลังผ่าตัด (Mean = 3.83, S.D. = 2.77) และความปวดในช่วงเวลาต่าง ๆ (Mean = 3.56, S.D. = 2.72) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความปวดหลังผ่าตัดช่องท้องของกลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบทางการพยาบาลที่ถูกพัฒนาขึ้น

รายการประเมิน	คะแนน		
	Mean	S.D.	การแปลผล
ความปวดในสภาวะทั่วไป			
1. ความปวดที่คุณในขณะประเมิน	3.70	2.79	ปวดเล็กน้อย
2. ความปวดบริเวณแผลผ่าตัดขณะพักนอน	3.00	2.18	ปวดเล็กน้อย
3. ความปวดบริเวณแผลผ่าตัดขณะเคลื่อนไหวเล็กน้อย (เช่น การขยับตัวบนเตียง)	4.86	2.48	ปวดปานกลาง
4. ความปวดขณะทำกิจกรรมเช่นการลุกนั่งหรือเดินครั้งแรกหลังการผ่าตัด	4.80	2.42	ปวดปานกลาง
ค่าเฉลี่ย	4.09	2.47	ปวดเล็กน้อย
ความปวดในบริบทของการดูแลหลังผ่าตัด			
5. ความปวดขณะพยาบาลเปลี่ยนผ้าปิดแผลหรือ ทำแผล	3.46	2.89	ปวดเล็กน้อย
6. ความปวดขณะไอหรือจาม	5.93	3.09	ปวดปานกลาง
7. ความปวดขณะรับประทานอาหารหรือน้ำ	2.13	2.06	ไม่ปวด
8. ความปวดที่รบกวนการนอนหลับในคืนที่ผ่านมา	3.80	3.05	ปวดเล็กน้อย
ค่าเฉลี่ย	3.83	2.77	ปวดเล็กน้อย
ความปวดในช่วงเวลาต่าง ๆ			
9. ความปวดที่รู้สึกในตอนเช้าหลังตื่นนอน	3.46	2.75	ปวดเล็กน้อย
10. ความปวดที่รู้สึกในช่วงเย็นหลังจากทำกิจกรรมประจำวัน	3.66	2.69	ปวดเล็กน้อย
ค่าเฉลี่ย	3.56	2.72	ปวดเล็กน้อย
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	3.82	2.65	ปวดเล็กน้อย

ประสิทธิภาพการจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดช่องท้องของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เมื่อวัดจากคะแนนความปวดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 กล่าวคือ กลุ่มทดลองที่ได้รับรูปแบบทางการพยาบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิที่ถูกพัฒนาขึ้นมีคะแนนความปวดที่น้อยกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับรูปแบบทางการพยาบาลที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิแบบปกติทั่วไปซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพของรูปแบบทางการพยาบาลที่ถูกพัฒนาขึ้น ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิ ในผู้ป่วยที่ได้รับการผ่าตัดช่องท้องของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กลุ่มตัวอย่าง	Mean	S.D.	t-test	p-Value
กลุ่มควบคุม (n = 15)	5.55	1.43	2.221	0.035*
กลุ่มทดลอง (n = 15)	3.82	2.66		

*p-value < .05

การอภิปรายผล

รูปแบบทางการพยาบาลที่ถูกพัฒนาในงานวิจัยนี้เป็นแนวทางที่ไม่เน้นการใช้ยา มี 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การประเมินความปวด 2) การใช้วิธีที่ไม่ใช้ยา 3) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ป่วยและครอบครัว และ 4) การติดตามผลและการประเมินซ้ำ โดยแนวทางดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการความปวดของผู้ป่วยผ่าตัดช่องท้องได้อย่างครอบคลุม การประเมินความปวดอย่างเป็นระบบช่วยให้พยาบาลเข้าใจระดับความปวดของผู้ป่วยได้ชัดเจนมากขึ้นและสามารถเลือกใช้วิธีที่เหมาะสมต่อบริบทของผู้ป่วยแต่ละราย

ในขั้นตอนของการใช้วิธีที่ไม่ใช้ยา พบว่าพยาบาลและผู้ป่วยมีแนวโน้มเลือกใช้วิธีการที่ทำให้ได้ง่าย ไม่ซับซ้อน และเห็นผลได้ทันที โดยวิธีที่ถูกนำมาใช้บ่อยที่สุดคือการหายใจเข้าและลึก ซึ่งช่วยให้ผู้ป่วยผ่อนคลายและลดความตึงเครียดของกล้ามเนื้อ รองลงมาคือการประคบอุ่นหรือเย็น เพื่อช่วยลดอาการบวมและลดการอักเสบเฉพาะที่ การจัดทำทางที่เหมาะสมเพื่อป้องกันแรงกดทับที่แผลผ่าตัด ส่วนการฟังดนตรีบำบัดหรือการทำสมาธิ แม้มีประสิทธิผลในการลดความปวดและความวิตกกังวล แต่มีการใช้น้อยกว่าเนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลาและสภาพแวดล้อมของผู้ป่วย

การส่งเสริมให้ผู้ป่วยและครอบครัวมีส่วนร่วมในการดูแล เช่น การสื่อสารให้เข้าใจวิธีผ่อนคลายหรือการช่วยประคบแผลเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยรู้สึกมีอำนาจในการควบคุมอาการปวด ลดความกลัว และเพิ่มแรงจูงใจในการฟื้นฟู ขณะเดียวกันการติดตามผลและประเมินซ้ำอย่างต่อเนื่องช่วยให้พยาบาลสามารถประเมินประสิทธิภาพของมาตรการที่ใช้และปรับปรุงการดูแลได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้ผู้ป่วยฟื้นตัวได้เร็วขึ้น ลดภาวะแทรกซ้อนและเพิ่มคุณภาพชีวิตหลังผ่าตัด ซึ่งสอดคล้องกับงานของ ฌักทร ไวบุรินทะ¹⁵ ที่ศึกษาการจัดการความปวดหลังผ่าตัดในสถาบันบาราศนราดูร พบว่าการจัดทำทางและการประคบอุ่นเป็นวิธีที่พยาบาลเลือกใช้บ่อยที่สุดในผู้ป่วยหลังผ่าตัด รวมถึงการศึกษาของ อุกศณี เอ็มอิมอนันต์ และคณะ¹⁶ ที่รายงานว่าการประเมินและจัดการความปวดอย่างน้อย 4 ครั้งต่อวันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนถึงความสำคัญของการติดตามประเมินซ้ำในระบบการพยาบาล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Fan, et al.¹⁷ ที่ศึกษาการจัดการความปวดหลังผ่าตัดโดยเน้นการบำบัดทางจิตใจและกายภาพ เช่น การฝึกสมาธิ การหายใจผ่อนคลาย และการบำบัดด้วยดนตรี ซึ่งมีประสิทธิผลในการลดระดับความปวดและความวิตกกังวลของผู้ป่วยได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยสรุปรูปแบบการพยาบาลที่เน้นการบรรเทาความปวดแบบไม่ใช้ยาที่พัฒนาในครั้งนี้ เป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทโรงพยาบาลชุมชน เนื่องจากใช้วิธีที่ง่าย ปลอดภัย และส่งเสริมให้ผู้ป่วยมีส่วนร่วมในการดูแลตนเองอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาพบว่าความปวดหลังผ่าตัดช่องท้องของกลุ่มผู้ป่วยที่ใช้รูปแบบทางการพยาบาลแบบปกติทั่วไปอยู่ในระดับปวดปานกลางโดยมีคะแนนปวดเฉลี่ย 5.55 สอดคล้องกับฌักทร ไวบุรินทะ¹⁵ ที่พบว่าค่าเฉลี่ยของคะแนนปวดใน 24, 48 และ 72 ชั่วโมง หลังผ่าตัดมีคะแนนปวดเฉลี่ย 4.32, 3.64 และ 3.21 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มที่ใช้รูปแบบทางการพยาบาลที่ถูกพัฒนาขึ้นในภาพรวมมีความปวดเล็กน้อยโดยมีคะแนน

ปวดเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 ซึ่งลดลงน้อยกว่าของกลุ่มควบคุม สอดคล้องกับอูศณี เอมอิมอนันต์ และคณะ¹⁶ การพัฒนาระบบการจัดการความปวดเฉียบพลันหลังการผ่าตัด แผนกศัลยกรรม โรงพยาบาลเลย พบว่าการพัฒนานวัตกรรม Pain kits ทำให้ผู้ป่วยหลังผ่าตัดมีความปวดลดลง และยังสอดคล้องกับทวิศักดิ์ แก้วเปี้ย¹⁸ พบว่าผลของโปรแกรมการจัดการความปวดอย่างมีแบบแผนต่อความปวดและการปฏิบัติตนหลังผ่าตัดของห้องในผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บช่องท้อง โดยโปรแกรมดังกล่าวเป็นรูปแบบการดูแลที่เป็นระบบซึ่งบูรณาการกิจกรรมหลายมิติเข้าด้วยกัน ได้แก่ การให้ข้อมูลและความรู้แก่ผู้ป่วยตั้งแต่ระยะก่อนผ่าตัด การสอนและฝึกปฏิบัติเทคนิคการจัดการความปวดโดยไม่ใช้ยา เช่น การฝึกหายใจอย่างถูกวิธี และการใช้หมอนประคองแผลเพื่อลดแรงดึงขณะไอหรือเคลื่อนไหว ควบคู่ไปกับการติดตามประเมินความปวดอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ภายหลังได้รับการย้ายไปหอผู้ป่วยสามัญในกลุ่มทดลองที่ได้รับโปรแกรมการจัดการความปวดอย่างมีแบบแผนการลดความปวดมีประสิทธิภาพสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการจัดการความปวดในผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องของโรงพยาบาลทองผาภูมิในผู้ป่วยที่รับการผ่าตัดช่องท้องแบบ Minor Abdominal Surgery ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมเมื่อวัดจากระดับความปวดมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับทวิศักดิ์ แก้วเปี้ย¹⁸ ที่พบว่าผลของการใช้โปรแกรมการจัดการความปวดอย่างมีแบบแผนต่อความปวดและการปฏิบัติตนหลังผ่าตัดช่องท้องในผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บช่องท้อง ภายหลังได้รับการย้ายไปหอผู้ป่วยสามัญในกลุ่มทดลองมีการจัดการความปวดอย่างมีแบบแผนสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ได้รับการพยาบาลตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และยังสอดคล้องกับ กิตติ์รวิ ประเสริฐจิตสรร และดวงกมล ภิมาลย์¹⁹ ที่ศึกษาประสิทธิผลของการจัดการทางการพยาบาลโดยใช้แนวปฏิบัติการพยาบาลที่เป็นระบบ (Systematic nursing protocol) ซึ่งเน้นการให้ข้อมูลเพื่อเตรียมความพร้อมผู้ป่วย การใช้แบบประเมินความปวดที่เป็นมาตรฐาน และการจัดการความปวดเชิงรุก ทั้งการใช้ยาและไม่ใช้ยาตามแผนการดูแลที่ชัดเจน พบว่า คะแนนความปวดระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แบ่งตามช่วงระยะเวลาของการประเมินความปวด พบว่าคะแนนความปวดแรกกลับจากห้องผ่าตัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าการใช้โปรแกรมหรือแนวปฏิบัติการพยาบาลที่เป็นระบบช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการความปวด โดยเฉพาะการประเมินความปวดอย่างเป็นมาตรฐานและการจัดการเชิงรุกแบบไม่ใช้ยา ส่งผลให้ผลลัพธ์ด้านความปวดดีกว่าการพยาบาลตามปกติ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. ควรนำรูปแบบการจัดการความปวดหลังผ่าตัดช่องท้องที่เป็นระบบไปประยุกต์ใช้เป็นแนวปฏิบัติการทางการพยาบาลในหน่วยงาน เพื่อส่งเสริมการประเมินความปวดอย่างเป็นมาตรฐานและการจัดการความปวดเชิงรุกแบบไม่ใช้ยาอย่างต่อเนื่อง

2. ควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพพยาบาลให้มีความรู้และทักษะในการใช้แนวปฏิบัติการจัดการความปวดอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลผู้ป่วยและยกระดับคุณภาพการพยาบาลในหน่วยงาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการพยาบาลนี้ในกลุ่มผู้ป่วยที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น ผู้ป่วยหลังผ่าตัดช่องท้องขนาดใหญ่ (Major abdominal surgery) เพื่อประเมินความสามารถในการประยุกต์ใช้รูปแบบในบริบทที่ต้องอาศัยการจัดการความปวดที่เข้มข้นกว่าเดิม

2. ควรศึกษา ผลกระทบระยะยาว (Long-term effects) ของการใช้รูปแบบการพยาบาลนี้ ต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยหลังจำหน่ายออกจากโรงพยาบาล เช่น การกลับมาใช้ชีวิตประจำวัน ภาวะปวดเรื้อรังหลังผ่าตัด (Chronic post-surgical pain) หรือความพึงพอใจต่อการดูแลต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ แพทย์หญิงนวลจันทร์ เวชสุวรรณมณี ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทองผาภูมิ ดร.รณิดา มนต์ขลัง และคุณวลีทิพย์ สุดแสง สำหรับความอนุเคราะห์ คำปรึกษา และข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ยิ่ง ขอขอบคุณคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยฯ ที่กรุณาพิจารณารับรองโครงการ รวมถึงทีมวิสัญญีแพทย์ แพทย์ พยาบาล และบุคลากรทุกท่าน ตลอดจนผู้ป่วยและครอบครัวที่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงานวิจัยเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

1. Weiser TG, Haynes AB, Molina G, Lipsitz SR, Esquivel MM, Uribe-Leitz T, et al. Estimate of the global volume of surgery in 2012: an assessment supporting improved health outcomes. *Lancet* 2015;385:S11. doi: 10.1016/S0140-6736(15)60806-6.
2. Brennan TJ. Pathophysiology of postoperative pain. *Pain* 2011;152(3 Suppl):S33-40. doi: 10.1016/j.pain.2010.11.005.
3. World Health Organization. WHO surgical safety checklist and implementation manual. Geneva: World Health Organization; 2021.
4. Kehlet H, Dahl JB. Anaesthesia, surgery, and challenges in postoperative recovery. *Lancet* 2003;362:1921-8. doi: 10.1016/S0140-6736(03)14966-5.
5. Kehlet H, Dahl JB. Postoperative pain management and patient outcomes: time to return to the basics?. *Anesth Analg* 2022;135:45-52.
6. Gan TJ, Habib AS, Miller TE, White W, Apfelbaum JL. Incidence, patient satisfaction, and perceptions of post-surgical pain: results from a US national survey. *Curr Med Res Opin* 2014;30:149-60. doi: 10.1185/03007995.2013.860019
7. Schwartz SI, editor. *Schwartz's principles of surgery*. 11th ed. New York: McGraw-Hill Education; 2019.
8. Melzack R, Wall PD. Pain mechanisms: a new theory. *Science* 1965;150:971-9.
9. World Health Organization. WHO guideline for non-surgical management of chronic primary low back pain in adults in primary and community care settings [Internet]. 2023 [cited 2025 Dec 17]. Available from: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240081789>

10. Kemmis S, McTaggart R. Participatory action research. In: Denzin NK, Lincoln YS, editors. Handbook of qualitative research. 2nd ed. Thousand Oaks (CA): Sage Publications; 2000. p. 567-605.
11. Jünger S, Payne SA, Brearley SG, Ploenes V, Radbruch L. Reporting on stakeholder engagement in a multi-stakeholder Delphi study in palliative care: adherence to reporting guidance and its impact. Patient Educ Couns 2024;117:107948.
12. Huskisson EC. Measurement of pain. Lancet 1974;2:1127-31.
13. Polit DF, Beck CT. Nursing research: generating and assessing evidence for nursing practice. 9th ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins; 2012.
14. Jensen MP, Chen C, Brugger AM. Interpretation of visual analog scale ratings and change scores: a reanalysis of two clinical trials of postoperative pain. J Pain 2003;4:407-14.
15. ณภัทร ไวกุรินทะ. กระบวนการและผลลัพธ์การจัดการความปวดหลังผ่าตัดในสถาบันบำราศนราดูร. นนทบุรี: สถาบันบำราศนราดูร กรมควบคุมโรค; 2560.
16. อุกฤษณ์ เอ็มอีมอนันต์, พรพิมล คำประเสริฐ, นฤมล วาญญูคุณากร, สุวิมล ชียงคະบุตร, พรวิภา ขจรนาม. การพัฒนาระบบการจัดการความปวดเฉียบพลันหลังการผ่าตัด แผนกศัลยกรรม โรงพยาบาลเลย. วารสารการแพทย์โรงพยาบาลศรีสะเกษ สุรินทร์ บุรีรัมย์ 2564;36:227-37.
17. Fan M, Chen Z. A systematic review of non-pharmacological interventions used for pain relief after orthopedic surgical procedures. Exp Ther Med 2020;20:36. doi: 10.3892/etm.2020.9163.
18. ทวีศักดิ์ แก้วเปี้ย. ผลของโปรแกรมการจัดการความปวดอย่างมีแบบแผนต่อความปวดและการปฏิบัติตนหลังผ่าตัดช่องท้องในผู้ป่วยที่ได้รับบาดเจ็บช่องท้อง [วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต]. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร; 2565.
19. กิตติ์รวี ประเสริฐจิตสรร, ดวงกมล ภิมาลย์. ประสิทธิภาพของการจัดการทางการพยาบาลในการจัดการความปวด ผู้ป่วยหลังผ่าตัด กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยศัลยกรรม โรงพยาบาลอุดรธานี. อุดรธานี: กลุ่มงานการพยาบาลผู้ป่วยศัลยกรรม โรงพยาบาลอุดรธานี; 2566.